

I. Zadaća

U pojedinačnim istraživanjima i u filozofiji danas vlada suglasje o tome da se specijalne znanosti razdvajaju u dvije glavne skupine te da su teolozi i pravnici, povjesničari i filolozi povezani zajedničkim interesima na sličan način kao fizičari i kemičari, anatomi i fiziolozi, biolozi i geolozi. Ali dok ljudi iz prirodnih znanosti nikad neće biti u dvojbi kako se zove veza koja ih okuplja, u drugoj se skupini, barem što se tiče mišljenja pojedinačnih istraživača, nikad bez daljnega ne postavlja oznaka zajedničke djelatnosti.

Taj nedostatak općenito uobičajenog i priznatog *imena* nameće pitanje: ne odgovara li mu nedostatak jednoznačno određenog *pojma*? Stoga sam u sljedećim izvođenjima postavio sebi cilj razviti pojam koji bi mogao odrediti zajedničke interese, zadaće i metode neprirodno-znanstvenih empirijskih disciplina i razgraničiti ih od disciplina prirodnih znanstvenika. Mislim da riječ *kulturna znanost* najbolje označuje taj pojam te ćemo postaviti pitanje: što je kulturna znanost i u kojem je odnosu prema prirodnom istraživanju?

Odgovoru na to pitanje moralo bi prethoditi nekoliko primjedaba o tome koji bi *smisao* mogao imati sam takav pokušaj. Riječ je o jednom dijelu *logike*, točnije o učenju o znanosti ili učenju o metodama te se stoga *ne* bavimo *posebnim sadržajem* različitih prirodno-znanstvenih ili kulturoznanstvenih disciplina. On se tiče samo ljudi pojedinačnih istraživanja. Filozofija si ne smije postaviti zadaću

da daje dijelove »svjesne polutvorbe«, koji moraju ostati ono najbolje od onoga do čega ona uz obilje građe danas može dospjeti. Proces kojim se u znanosti *nalazi građa*, što se specijalnom istraživaču možda s pravom čini *glavnom stvari* za napredovanje znanosti, nije uopće ono na što na prvom mjestu moramo paziti. Jer sva sredstva i putovi koji bilo kako mogu dovesti do otkrivanja novih činjenica, u svakoj su znanosti ravnopravni, i stoga se ne bi smjelo očekivati da će se ta raznolikost *ispitivanja i traženja* svesti na formule koje pokazuju bitnu opreku između dvije skupine znanstvenog rada. Dakle, sve što se može smatrati *samo skupljanjem građe* ostaje ovdje po sve izvan igre.

Razlika do koje nam je stalo, postaje, naprotiv, jasna tek tamo gdje je riječ o sređivanju i obradi građe u svrhu njezina znanstvenog *prikazivanja* i gdje je takav proces *završen*. Na taj dio znanstvene djelatnosti, jer se vrši većinom sa stanovitom »samorazumljivošću«, specijalni se istraživači osvrću mnogo manje, ako njegovo objašnjenje čini onu pravu *filozofsku* zadaću, onda njegovo težište nije, dakle, tamo gdje se obično upućuje pozornost empirijskog istraživanja.

Međutim i u procesu *obrade građe* i pri njezinim ishodima za logiku nije riječ toliko o nekom analizirajućem opisu što se pažljivo priklanja svim nijansama i varijacijama, svim međuoblicima i prijelazima pojedinačnih znanstvenih metoda, jer ta zadaća ostaje pojedinim specijalnim područjima; vjerujem da se isto tako radije prepušta onima koji su u njima kao stručnjaci kod kuće. Štoviše, učenje o znanosti može, ako mu istraživanja trebaju imati samostalno značenje, polaziti samo od *općih i načelnih* razlika mišljenja, kako bi se tako stečenim pojmovima postupno probijala do primjene na posebno. I ovdje je uglavnom riječ o utvrđivanju tog *polazišta*, tj. o izrađiva-

nju dvaju *temeljnijih oblika* pojedinačnih znanstvenih izlaganja.

Drugim riječima, želim se uglavnom ograničiti na izlaganje dvaju *ekstrema*, između kojih se, u određenom smislu, u središtu nalazi gotovo sva empirijska znanost, te stoga zbog bistrenja razlika moram pojmovno *podijeliti* ono što je u zbilji tijesno *povezano*, a mnoge niti što se prevlače tamo i amo između dvije skupine znanosti, barem isprva potisnuti u pozadinu ili ih uzeti u obzir samo toliko koliko je iz njih moguće izvesti prigovore protiv dijeljenja obaju osnovnih oblika.

Čovjeku empirijskog istraživanja koji zna cijeniti vrijednost *mnogostranih* međusobnih odnosa različitih radnih područja, može se pokušaj koji namjerno želi srušiti sve mostove među njima, učiniti *jednostranim* ili čak nasilnim. Ali ako u šarenoj mnoštvenosti znanstvenog života uopće želi povući *granice*, *logika* nema drugoga puta. Stoga se ono što se u sljedećem postiže može u krajnjem slučaju usporediti s crtama što ih geograf za orijentaciju zamišlja na zemaljskoj kugli, crtama, kojima nigdje u zbilji *točno* ne odgovara zbilja, i samo je razlika u tome što *globus intellectualis* specijalnog istraživanja nije kugla na kojoj se polovi i ekvator nadaju takoreći sami od sebe, nego je potrebno posebno istraživanje za njihovo utvrđivanje.³

---

3 Iako ove rečenice stoje već u prvom izdanju ovoga spisa, smisao mog pokušaja shvaćao se neprestance krivo, kao da tvrdim o podijeljenosti specijalnih znanosti u dvije skupine, koje se prema formi i sadržaju *faktički* imaju posve raspasti ili *realno* ostati odijeljene. To mi je uvijek bilo strano te me ne pogađaju svi ti prigovori protiv učenja o znanosti te vrste. Karakteristični u tom smislu su izvodi R. Wilbrandta, Die Reform der Nationalökonomie vom Standpunkt der »Kulturwissenschaft«. Antikritika. (Zeitschrift für gesamte Staatswissenschaft, 1917., str. 345 i dalje). Ono što (ne posve stvarna) rasprava od stvarnih misli iznosi protiv mene, bespredmetno je. Ako privredni život računam u

Teorijsku vrijednost takvog shematskog pokušaja orijentiranja nije potrebno obrazložiti. Neću pobliže istraživati kolika je prednost što je pojedine znanosti u svom radu mogu iz njega izvući, ali u njegovu interesu ne čini mi se posve suvišnom, a osobito može koristiti *kulturnim znanostima*, jer ovdje se u novije vrijeme gaje ne samo vrijedni odnosi prema prirodnim znanostima nego se i često prekoračuju granice između dvaju područja i na nedopustiv način.

Nije teško vidjeti razlog tomu. Tko djeluje prirodnoznanstveno, nalazi danas za svoj specijalni rad osim opće uobičajenog imena u većini slučajeva i čvrsto mjesto u raščlanjenoj cjelini, u povezanom *sustavu* više ili manje oštro odijeljenih zadataka. Takav čvrsti sustav empirijske kulturne znanosti moraju tek potražiti, štoviše, nesigurnost je kod njih tolika da se višestruko moraju braniti i od proklamiranja prirodnoznanstvenih metoda kao *jedino* opravdanih. Ne bi li u toj borbi uporabljivo oružje mogla postati i logika, pogotovo ako se nastoji osloboditi jednostranog utjecaja prirodnih znanosti?

U svakom slučaju nitko neće tvrditi da danas svaki istraživač prirode ima jasan uvid u logičku bit svoje djelatnosti i da je time u prednosti pred predstavnikom kulturne znanosti. No, zacijelo je zahvaljujući *povijesnoj situaciji*, u koju urasta često i ne znajući, u daleko sretnijem položaju. I prije no što prijedem na moju pravu temu, rado bih u nekoliko riječi naznačio razloge tome.

---

kulturu i mislim da se njime valja baviti i povijesno, nisam nikad tvrdio da je »nacionalna ekonomija« *samo* povijesna kulturna znanost ili da to treba biti. Odluka o tome nije na logici. Nije na njoj da »reformira« nego razumije što specijalna znanost čini.